

شما اینجا هستید: خانه (/index.php) دروس خارج اصول در مباحث حجج ✦
تقریر مباحث حجج (/index.php/تقریرات-خارج-اصول/مباحث-حجج/2019-04-03-13-20-51) ✦ قسم دوم: سیره متشرعه

قسم دوم: سیره متشرعه

بسم الله الرحمن الرحيم [1]

قسم دوم: سیره متشرعه

گفتیم سیره متشرعه بناء عملی معتقدین به یک نحله فکری است که از آن تشریع خاص استفاده می‌شود. سیره متشرعه در موردی است که انسان اطمینان دارد مبدأ این بناء عملی عادت یا حیثیت عقلانی نیست بلکه حیث تدین به یک نحله فکری باعث این سیره عملی یا ارتکاز شده است. مثال: عند الشيعة اقامة عزاء ممتد برای اُبی عبدالله الحسین علیه السلام یا زیارت قبور اهل بیت، یک بناء عملی است که نشان می‌دهد این نحله فکری برای این عمل مشروعیت قائل است. این سلوک عملی مبدأش بناء عقلاً نیست عادت خاص و عرف خاص نیست بلکه این سیره متشرعه که مشهور قائل‌اند و در مقابل سیره‌ای است که محقق داماد اشاره می‌کنند و قسم دوم است که خواهد آمد، این سیره اگر اتصالش به زمان معصوم محرز شود، طرق اتصال را هم قبلاً گفتیم، مهمترین طریق تجميع القرائن است، از قرائن روایی تاریخی استفاده کنیم این سیره در زمان اهل بیت هم بوده است، این سیره إنّّا کشف می‌کند از اینکه این عمل متدینین به این مذهب که منشأش عرف یا عادات مردم یا بناء عقلاً نیست لامحاله باز می‌گردد به رهبران آن مذهب و آنان که این مذهب را بنیان‌گذاری کردند. لذا در سیره متشرعه اگر احراز شد اتصالش به زمان معصوم احتیاج به عدم الردع و امضاء هم نداریم چون خودش إنّّا کشف میکند متدینین به این نحله فکری این شرعیت را از رهبران‌شان اخذ کرده‌اند.

هکذا اگر این سیره عملی در مصداق خاصی اتصالش به زمان معصوم روشن نباشد لکن می‌دانیم یک امر ارتکازی موجود بوده است در عصر معصومین که منشأش نه عرف بوده نه عادت بوده نه بناء عقلاً بلکه منشأ این قانون ارتکازی رهبران آن نحله فکری بوده هر چند بعضی از مصادیقش یا در آن زمان موجود نبوده یا به خاطر موانعی سلوک عملی در بعض آن مصادیق نبوده است، حالا مانع برطرف شده، نفس وجود ارتکاز در زمان معصومین باعث می‌شود سیره متشرعه در مصداق جدیدش هم با الغاء خصوصیت معتبر باشد.

مثال: امر ارتکازی مسلمی عند المتشرعه در زمان معصومین بوده است تحت عنوان البرائة من أعداء اهل البيت، ممکن اتس مصداقی از این مصادیق آن زمان نبوده مثلاً داعش آن زمان نبوده است که الآن بگوییم برائت از این عدو هم مصداقاً در آن زمان بوده است، یا بعض اعداء اهل بیت مانعی بوده در زمان اهل بیت از اظهار برائت از آنها، اگر این مانع امروز برطرف شد آن قانون ارتکازی مصداق جدیدش میشود یکی از مصادیق آن سیره متشرعه و قابل اعتبار خواهد بود.

بله نسبت به سیر متشرعه متأخر از زمان معصوم باید دقت نمود، احراز اتصال این سیره به زمان معصوم بسیار نکته کلیدی است، اینکه در بعضی از کلمات فقهاء می‌بینیم به مجرد اینکه سیره متشرعه‌ای را امروز می‌بینند بلافاصله سریان می‌دهند به عصر معصوم گاهی به استصحاب قهقرائی گاهی به أصالة الثبات در سیر که شهید صدر در مواردی تمسک می‌کنند، اینگونه بیان‌ها برای اثبات معاصرت سیره متشرعه با زمان معصوم بیان‌های قابل قبولی نیست زیرا چه بسا سیری داریم بین متشرعه در زمانهای متأخر که منشأش فتوای مشهور یا حتی فتوای یک فقیه در عصر خاصی است و آن فتوا هم معتمدش یک روایت است که ممکن است در سند یا دلالت از نظر مجتهد دیگر

خدا باشد، لذا نکته مهم در سیر متشرعه احراز اتصال آنها است به زمان معصوم و صرف وجود سیره در زمانهای متأخر کاشف از وجود سیره در زمان تشریع نیست به همان بیانی که در بناء عقلا هم اشاره کردیم که مرحوم شهید صدر هم فرمودند ممکن است آرام آرام یک سیره تبدیل به سیره دیگر شود.

گاهی اطلاق می‌شود سیره متشرعه بر معنای دیگر و یک اصطلاح خاص که در فقه هم اشاره کرده ایم.

مرحوم محقق داماد و بعض تلامذه ایشان یک سیره متشرعه تصویر می‌کنند با این بیان که اگر عملی مشهور بود نزد مخالفین در زمان اهل بیت، همین که اهل بیت در مقابل این عمل شایع عند المخالفین و سیره متشرعه مخالفین سکوت کرده بودند می‌توان نتیجه گرفت اعتبار آن سیره را و الا مانند قیاس ردع می‌کردند. مرحوم محقق داماد و بعض تلامذه شان در فقه از این سیره متشرعه استفاده می‌کنند که در کتاب الحج مواردی اشاره کردیم مثلاً در بحث محاذات میقات که آیا احرام فقط باید از مواقیت باشد یا از محاذات میقات هم احرام صحیح است، مرحوم محقق داماد بعد از اینکه روایت معتبری بر این معنا نمی‌بینند تمسک می‌کنند به سیره متشرعه با همین نگاه و می‌فرمایند من الیوم الی زمان معصومین سیره متدینین مکتب خلفا این بوده که از محاذات میقات محرم می‌شدند، ما هیچ روایتی از اهل بیت در رد این سیره متشرعه مخالفین نداریم لذا سکوتشان علامت رضایت اهل بیت به این سیره است. لذا فتوا می‌دهند احرام از محاذات میقات جایز است.

مثال دیگر: یکی از تلامذه مرحوم محقق داماد قائلند تقلید ابتدایی از میت جایز است استدلال می‌کنند به سیره متشرعه با همین بیان که سیره جاریه نزد اهل سنت قائم است که تقلید ابتدایی در احکام شرعی از فقهاء اموات جایز است و این سیره منذ عصر الصحابة بوده است لذا در آن زمان اهل سنت به فتاوی اصحاب مراجعه می‌کردند و به فتاوی فضلی تابعین مراجعه می‌کردند بلا امتیاز بین الحی و المیت، این سیره متشرعه مخالفین در مرئی و منظر اهل بیت بوده است و آنان ردع نفرموده‌اند لذا کاشف از امضاء است. لذا صریحاً در کتاب اجتهاد و تقلیدشان می‌گویند تقلید ابتدایی از مجتهد میت صحیح است.

عرض می‌کنیم: عجیب است از این محققین، اینکه می‌فرمایند ائمه معصومین از سیر متشرعه منعقد نزد مکتب خلفا ردع نکرده‌اند کلام عجیبی است، أدله قاطعه مختلفه و عمومات کثیره متواتره که تصریح می‌کنند اتباع نکنید از شیوه مخالفین، ضلّوا و أضلّوا، احکام را اخذ نکنید الا از طریق اهل بیت، انبوه این روایات به عنوان یک اصل کلی ما را منع میکند از اخذ به طریقه مخالفین.

مرحوم بروجردی در نهاية التقرير ج 1، ص 159 دقت دارند و به مناسبت در مسأله رجحان تأخیر صلاة عشاء از صلاة مغرب گفته شده است تسالم عامة است که از سیره متشرعه بالاتر یک ضرورت بین عامه است قولاً و عملاً بر رجحان تأخیر صلاة عشاء از مغرب، مرحوم بروجردی می‌فرمایند این تسالم آنان بر رجحان کشف نمیکند از استحبابه شرعاً عندنا بعد از اینکه برای ما روشن است فساد اکثر ما تسالموا علیه، بعد هم توضیح می‌دهند که بنائات آنها بر اموری است که ارزشی نزد ما ندارد مانند اعتماد بر قول صحابی و غیره.

نتیجه اینکه عمومات رادعه قویه داریم که روش مخالفین روش ضلالت و گمراهی است دیگر لازم نیست در هر مصداقی هم مخالفت کنند و اصلاً مگر می‌توانسته‌اند در همه این موارد مخالفت کنند. قیاس این موارد به ردع اهل بیت از قیاس، مع الفارق است، در بحث قیاس این ظاهره عمل به قیاس بدعت ریشه‌ای بود که کیان دین را تهدید می‌کرد إن السنة إذا قیست مَحَقَّ الدین. لذا در بحث قیاس با توجه به اینکه زیر بنای دین مروت تهدید بود اهل بیت می‌ایستادند و لو بلغ ما بلغ و در انبوه روایات بیان می‌کردند که مبدا فقهاء شیعه تحت تأثیر قیاس قرار گیرد.

بنابر این کلام محقق داماد و بعض تلامذه شان از سیره متشرعه مورد قبول نیست.

نسبت به سیره اقامه شده بر عمل به انظار مجتهدین و لو میتا در بحث اجتهاد تقلید مفصل بحث کردیم که چنین سیره ای هم صغریا عند اهل السنه نبوده است.

بحث سیره تمام شد.